

«Radiobjelleeksperten» i Haltdalen

Forfatter

Anne-Cath. Grimstad, NSG

Sammendrag

Sverre Grønseth i Haltdalen i Sør-Trøndelag har satt seg godt inn i både teknikken rundt og bruken av Telespors radiobjeller, og har også holdt flere kurs for nye brukere. Han har flere tips som kan være nyttige, både for gamle og nye brukere.

Publisert

2012

Referanse

Sau og Geit nr. 4/2012

Utskriftsdato

22.07.2019 www.fag.nsg.no

«Radiobjelleeksperten» i Haltdalen

Sverre Grønseth i Haltdalen i Sør-Trøndelag har satt seg godt inn i både teknikken rundt og bruken av Telespors radiobjeller, og har også holdt flere kurs for nye brukere. Han har flere tips som kan være nyttige, både for gamle og nye brukere.

Sverre Grønseth er leder i Haltdalen Beitelag i Holtålen kommune, og har fulgt utviklinga og bruken av radiobjeller siden den første bonden i området hans prøvde ut to radiobjeller på storfe i 2006.

Bakgrunnen var at bonden hadde mistet flere kviger på beite, antatt drept av bjørn, men uten at han kunne dokumentere det.

Store tap

Haltdalen beitelag har 28 aktive medlemmer som slipper storfe og sau med lam i det rundt 450 kvadratkilometer store beiteområdet. I fjor ble det sluppet totalt 3.559 sauer og lam og 221 storfe. Tallene er synkende på

grunn av store rovviltproblemer, og beitelaget har måttet drive aktiv overtalelsesvirksomhet overfor mange for å få dem til å fortsette.

Året etter kvigetapet, i 2007, ble det sluppet 12 storfe med radiobjelle i Haltdalen, samt prøvd ut tre bjeller på sau. Det året opplevde beitelaget voldsomme rovdyrangrep. Samlet hadde laget et tap på 15,1 prosent, mens enkeltbønder hadde hele 41 prosent tap på beite.

Støtte til sporing

- Da måtte noe gjøres, sier Sverre Grønseth, som forteller at det ble arrangert stormøte med både fylkesmannen, Direktoratet for Naturforvaltning og Mattilsynet til stede. Møtet resulterte i at Fylkesmannen i Sør-Trøndelag bevilget 25.000 kroner til beitelaget til tiltak for sporing av beitedyr. I tillegg bevilget også det lokale fjellstyret noen kroner. Pengene ble brukt til å subsidiere beitebrukere som ville investere i radiobjeller til dyra sine. Beitelaget selv kjøpte også inn noen bjeller for å prøve >>

INTERESSERT: Sverre Grønseth er leder i Haltdalen Beitelag. Han har erfaring med radiobjeller helt fra de første bjellene kom til utprøving i 2006, og har satt seg godt inn i både program og bruksmuligheter. Derfor er han også blitt for en slags «ekspert» å regne, og har tatt på seg kursing av nye brukere på vegne av fylkesmannen.

OS

ID

Utnytt mulighetene med elektronisk merking

HHR 3000 Pro håndleser integrert med Animalia Sauekontrollen og Led-Sau. Nyttig ved sanking, veiing, parring, fostertelling og lamming.

Se www.osid.no

Vi merker levende verdier

OS ID as
2550 Os i Østerdalen

Tlf.: 62 49 77 00
www.osid.no

OS

ID

COMBI E

COMBI
2000

ut mobildekningen rundt om i beiteområdet.

- Enkelte steder var dekningen dårlig, men alt i alt var mobildekningen mye bedre enn vi trodde, sier Grønseth.

Formidler egne erfaringer

Sverre Grønseth syntes radiobjellene var et interessant fenomen, og har hatt interesse av å sette seg relativt grundig inn i systemet og bruken av det.

- På godt og vondt, ler han.

Gjennom de siste årene har han samlet mye erfaring fra de ulike versjonene av radiobjella, og funnet ut hvordan han på forskjellige måter best kan utnytte utstyret og programmet. På vegne av Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har han derfor tatt på seg opplæring av nye brukere flere steder i fylket, i forbindelse med at kommunene har søkt om skjønnsmidler til innkjøp av sporingsutstyr. Kursene har gått over tre timer, der Grønseth har demonstrert hvordan man legger inn dyr, og hvordan man nyttiggjør seg de mest aktuelle funksjonene i systemet.

- Men de nye brukerne har hatt veldig ulik bakgrunn, sier han. - Noen av dem hadde faktisk ikke PC heller, og ikke kunne de bruke GPS, - noe som er helt nødvendig hvis alarmer går på et dyr, og man skal prøve å finne det. Men etter hvert har de fleste brukerne blitt noenlunde oppgående på utstyret.

Nyttig redskap

Radiobjellebruken i Haltdalen har vært til stor nytte, forteller Grønseth. I beitesesongen 2010 fikk man dokumentert 14 sauer som var tatt av bjørn, fordi de gikk med radiobjelle. Dyra reddes ikke av radiobjella, men man finner dem så tidlig at man ser det er bjørn som har vært på dem og ikke andre åtselstyr. I 2012 har 322 radiobjeller vært i bruk i beitelaget, derav 82 på storfe.

På grunn av rovdyrsituasjonen er Haltdalen beitelag også pålagt tidlig nedsanking i månedsskiftet august/september, mot normal sanketid 14 dager senere. Fem av beitebrukerne er også pålagt utsatt beiteslipp til 1. juni. Dette for at lamma skal bli noe større, og ikke så lett være offer for ørn og gaupe. Jerven tar nok lamma uansett størrelse. De tapene er også veldig vanskelige å dokumentere, fordi jerven

hamstrer, det vil si graver kadaveret ned, trekker det inn i ur eller ned i bekker for å ha mat til vinteren.

Radiobjellas framtid

Grønseth tror absolutt at radiobjella er kommet for å bli, men vet at flere potensielle brukere nå er litt avventende i forhold til å skaffe flere.

Praktiske tips

Den erfarne radiobjellebrukeren i Haltdalen har flere tips å komme med når det gjelder bruken av utstyret:

Sjekk at alt virker

Ved sesongstart er det viktig å sette i batteriet og sjekke at alt virker som det skal. Heng radiobjella på dyret allerede mens de går på innmarksbeite, slik at man kan plukke ut, eventuelt restarte, bjellene med feil på før sauene sendes til skogs eller fjells.

Alarmfrekvensen

For å være sikker på å holde på batterikapiteten gjennom beitesesongen, har Telespor anbefalt å stille meldingsfrekvensen på 24 timer. Radiobjella har imidlertid total batterikapitet til ca. 1000 meldinger, så i Haltdalen bruker de 12 timer som standard, og har likevel batteri i massevis. Har man derimot mistanke om at noe er galt, kan man sette ned frekvensen til 6 eller 4 timer, eventuelt enda kortere.

Et problem er imidlertid at bjella ikke sender noen alarm om det skadede dyret/kadaveret blir liggende på ryggen med senderen ned.

Noen bruker kortere frekvens hele tiden, men setter man den for kort, kan man risikere hyppige alarmer, fordi sauene har ligget stille i hele perioden. Om høsten ligger dyra gjerne stille lengre enn om sommeren. Derfor bør man, om man tidligere i sesongen har brukt kort tid mellom meldingene, øke frekvensen igjen. På bjeller laget etter 2010 kan man endre alarmfrekvensen, både på enkeltindivider og hele besetningen. Men vær oppmerksom på at hvis bjella/bjellene i utgangspunktet var innstilt på 12 timer, så vil det gå 12

Kostnadene synes for høye per i dag, til at man har råd til å utstyre alle dyra med sporingsenheter. Grønseth håper at konkurranse fra andre produsenter (E-bjella fra Kvikne) vil presse ned abonnementsprisen.

Tekst og foto: Anne-Cath. Grimstad

timer fra forrige melding, før den nye innstillingen trer i funksjon.

Under sanking kan man med fordel sette ned tiden til 2 timer, men husk å gjøre det i god tid, for eksempel dagen i forveien.

Ved alarm

Grønseth anbefaler brukere av radiobjeller å gå inn på PC'n minst én gang om dagen for å sjekke eventuelle alarmer. Selv pleier Grønseth å drøye litt før han rykker ut ved alarm, i tilfelle alarmer er falsk fordi sauene har ligget lenge i ro. Men om man skal ut og lete etter dyret, må man ha tilgang til en GPS, - og kunne bruke den.

Med moderne mobiltelefoner med tilgang til internett er man heller ikke lenger avhengig av at noen sitter hjemme foran PC'n og holder letemannskapene oppdatert på dyrets GPS-posisjon. Den kan man nå hente opp selv på telefon.

Rutiner ved sesongslutt

Når sauene er sanket, bør man ta av radiobjella før man slipper dem på innmarksbeite. Radiobjella har en tendens til å sette seg fast i gjerdene eller i førhekken. Deretter bør man laste ned opplysningene som ligger i bjella (her ligger mye nyttig informasjon), og deretter slette bjella fra systemet. Radiobjelleabonnement selges som enten 5- eller 12-måneders abonnement, og på bjeller som ikke slettes fortsetter abonnementet å løpe. Hvis man ikke bruker bjella mer enn i underkant av 5 måneder, sparer man mye penger på å avslutte det i tide.

Ta ut batteriet, og kast det på forsvarlig måte. Nye batterier bestilles av beitelaget, eventuelt den enkelte, og leveres i god tid før neste beitesesong.

Deretter rengjøres radiobjella og klaven, og henges på et tørt sted for vinterlagring.